

ІРПІНСЬКЕ ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ МАН УКРАЇНИ ЛІТОПИСНІ МІСТА ЧЕРНІГІВЩИНИ ТА КИЇВЩИНИ

**Свистак Владислава
Володимирівна,**
учениця 11-В класу
ІАЛ НУБіП України
Ірпінської міської ради
Київської області

Науковий керівник:
Копил Наталія Миколаївна,
вчитель географії та історії
ІАЛ НУБіП України

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі наявних матеріалів розкрити історію розвитку літописних міст Чернігівщини Сосниці, Хоробору та Вишгороду на Київщині упродовж кінця XI – початку XIII ст.

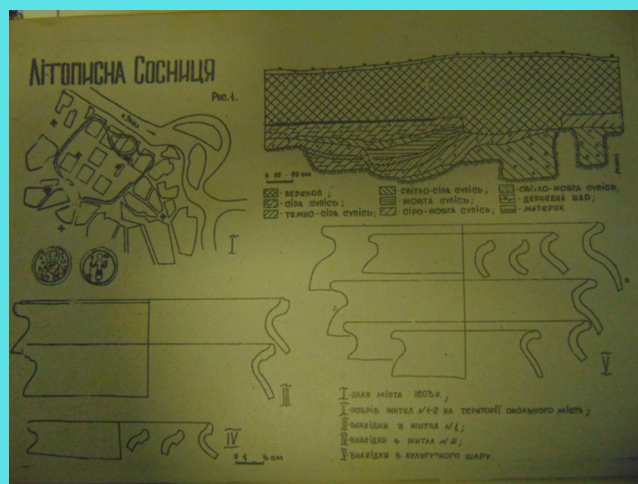
Об'єкт дослідження – літописні міста Чернігівщини Сосниця, Хоробор та Київщини – Вишгород.

Предмет дослідження – археологічні артефакти, виявлені під час розкопок на місці локалізації літописних міст Сосниці, Хоробору та Вишгороду в означений період.

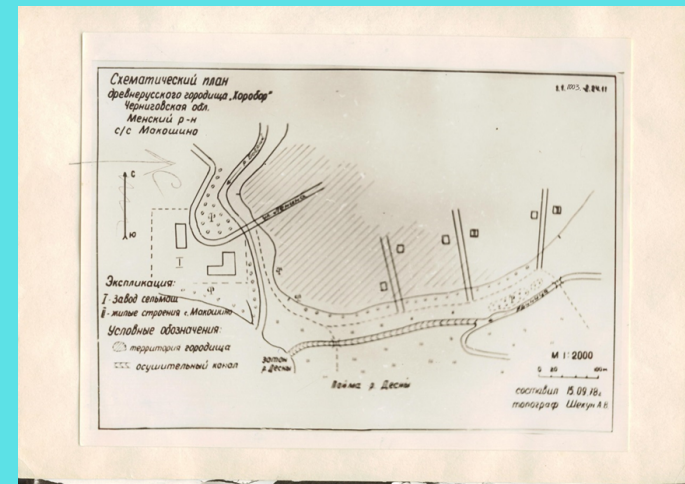
На різних етапах дослідження використовувалися такі методи: аналіз, класифікація, систематизація, узагальнення джерел, що дозволили виявити фактологічні матеріали для вивчення досліджуваної проблеми; хронологічно-системний і проблемно-пошуковий методи задля аналізу та періодизації процесу становлення літописних міст; за допомогою персоналістично-біографічного методу проаналізовано праці окремих археологів й обґрунтовано їхній внесок у вивчення історії літописних міст.

Завдання:

1. Проаналізувати стан наукового опрацювання проблеми та джерельну базу дослідження.
2. Дослідити передумови розвитку та локалізацію літописного міста Хоробор.
3. Охарактеризувати рівень археологічних досліджень літописної Сосниці.
4. Дослідити та з'ясувати роль літописного Вишгороду як північного форпосту Києва.

План розкопок літописної Сосниці

Схематичний план давньоруського городища «Хоробор», накреслений О.В. Шекуном в 1978 р.

Археологічні знахідки під час розкопок Вишгородського городища

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що вперше цілісно проаналізовано становлення й розвиток літописних міст Чернігівщини та Київщини впродовж кінця XI – початку XIII ст., у роботі конкретизовано передумови розвитку міст Сосниці, Хоробор та Вишгород, особливості їх функціонування, окреслено шляхи актуалізації виявленого досвіду в умовах сучасної школи (активізація роботи класних керівників на прикладах історії рідного краю, удосконалення навчально-виховного процесу).

Результати та висновки

1. Історіографічний аналіз заявленої теми дав можливість простежити залучення відомостей археологічних джерел для вивчення економічного, суспільно-політичного та культурного розвитку літописних міст Чернігівщини та Київщини. Аналіз історичних висновків у працях дослідників, зроблених на основі археологічних джерел, дав змогу досягти поставлених у роботі завдань. Історіографічний огляд досліджуваної теми вказує на актуальність та перспективність методики залучення більшої кількості археологічних джерел в історичних дослідженнях.

Таким чином, можна зробити висновок, що джерельна база є достатньою для розв'язання поставлених у науково-дослідницькій роботі завдань і дозволяє дізнатися про існування літописних міст Чернігівщини Сосниці та Хоробор та особливе значення Вишгороду як північних воріт Києва. Джерельна база роботи складається з двох категорій: письмові джерела та речові, отримані в ході археологічних досліджень. Ваговим внеском до джерельної бази питання є картографічні матеріали. В роботі використані картографування городищ Сосниця, Хоробор та Вишгород Г.Л. Боплана, зроблені ним у 1634-1636.

2. Зваживши всі факти, можна прийти до висновку, що Хоробор, літописне місто, згадуване в багатьох джерелах в XII–XVII ст., знаходилося на території сучасного Менського району. Урочище Городок під Слобідкою – сліди значного міста (города), а невеличкий рівчак Хоробор утримує його назву.

Звичайно, це лише спроба вияснити місцезнаходження Хоробора. Для остаточного твердження про це потрібні ще факти з джерел історії та археології.

3. Таким чином, враховуючи всю наявну інформацію археологічних та писемних джерел можна зробити висновок, що перша згадка про літописну Сосницю відноситься до 1234 р. Літописна Сосниця і нині залишається, на жаль, одним із найменш досліджених. Така «зневага» істориків до цього прекрасного міста на річці Убідь пояснюється, з одного боку, крайньою обмеженістю відомостей про Сосницю в писемних джерелах, а з іншого, – майже повною відсутністю тут археологічних досліджень.

Стратегічне значення Сосниці як важливої прикордонної фортеці, яка, крім того, знаходилась на перетині кількох шляхів, винятково сприятливі природні умови (розташування на межі Сосницького степка з його родючими ґрунтами і Полісся) створювали, незважаючи на неодноразові військові конфлікти, напрочуд гарні можливості для подальшого розвитку міста, який обірвався у середині XIII ст. у вогні монголо-татарської навали.

4. Таким чином, враховуючи всю наявну інформацію археологічних та писемних джерел можна зробити висновок, що Вишгород понад триста років відіграв важливу роль у житті Київської Русі як військово-політичний, ремісничий і церковний центр. Досить велике значення Вишгороду як північного форпосту Києва.

Вишгород був найближчою до столиці резиденцією великих київських князів. Тут перебували князі Аскольд і Дір, звідси вирушали в похід на Константинополь дружини князів Олега та Ігоря, непереможного Святослава. І по сьогодні придніпровські пагорби із залишками укріплень, відомі як «Ольжин град», бережуть пам'ять про видатного державного діяча Русі рівноапостольну княгиню Ольгу. Велику частку свого життя Вишгороду присвятив Ярослав Мудрий. Саме тут великий князь працював над першою Конституцією Русі-України «Руською правдою». У Вишгороді поховані брати Ярослава- Борис і Гліб. У цьому місті тривалий час також проживав видатний державний діяч – князь Володимир Мономах.

На відміну від маловивчених літописних міст Чернігівщини Сосниці та Хоробору, Вишгород на Київщині досить добре досліджений. На підставі досліджень можна зробити висновок про особливу роль Вишгороду, яку він відігравав в обороні Київської землі як «Північні ворота» Києва та великого торгівельного та церковного центру.